

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

Kolning, tjärbränning

och framställning av ryssolja

m. m.

72 sid

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehållsförteckning. 1 - 3

	sid.
Meddelarupplysningar	1
Foto av meddelaren	2
Bäckamannen (med den långa lipan)	3
Självspillingar m.m. (begravda i Feje myr, skogsnuvan vid spökeställe)	4
Svartkonstbok (måste läsa all, om man började läsa den)	5
Skattsökare (kunde inte tåga)	6
Vatten, som rinner mot norr (bra mot sjukdom)	7
Stämman eld (uppt. handlar av. om blodstämning, och vissling)	8
Tvingad att stå vid ett led (tvingas till detta av An- ders Hansson)	9
Fågeltro (ugglan, höken, svalan, göken, skatan, tuppen, kråkan, storken - i förbigående även uppt. om hunden)	10
Månen och väderleken	13
Regnbågen	14
Näbbhundarna (vissa datum på våren)	15

forts.!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: -54 Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehållsförteckning.

2

	sid.
Påskveckan	16
Långfredagsris	17
Nötrim	18
"Var bor vi på?" (ramsa med handling)	19
Skära havre (lek)	20
"Bära bulten." (lek)	21
Pantlösen	22
Trilla tunna (lek)	23
Kullerbyttor nerför backe (lek)	24
Slänga rumpen	25
Slå boll	26
Gungor	27
Lek med gunga (repen tvinnas ihop och få sedan lösa sig från varandra varvid sittbrädan snurrar runt)	28
Snurran (Lek på isarna)	29
Tollabössor (av furu)	32
Vid Leipzig portar (tradition från kriget)	33

forts.!

ACC. N:R. **5676**

Landskap: **Skåne** Upptecknat av: **Lage Nilsson**
 Härad: **Västra Göinge** Adress: **Gårdby**
 Socken: **Röke** Berättat av: **Nils Persson**
 Uppteckningsår: **1938** Född år **-54** i **Röke sn**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehållsförteckning.

3

sid.

Snapphanarna	34
Gamla vagnar, smörjning	35
Kolbränning (ganska lång skildring)	36
Tjärbränning och ryssolja	51
Gamla smältugnar för sjömalm	69

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. **5676**

Landskap: **Skåne** Upptecknat av: **Lage Nilsson**
 Härad: **Västra Göinge** Adress: **Gårdby**
 Socken: **Röke** Berättat av: **Nils Persson**
 Uppteckningsår: **1938** Född år **-54** i **Röke sn**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Meddelarupplysningar.

Meddel. Nils Persson, född i Röke socken och uppväxt där. Hans föräldrar bodde i samma del av socknen, där han nu själv är hemma på ett torp i Harastorp skog. Har framför allt skildrat arbeten (kolning, tjärbränning och ryssoljeframställning), som han i ungdomen själv var med om, samt lekar, som han lekte som barn.

Skriv endast på denna sida!

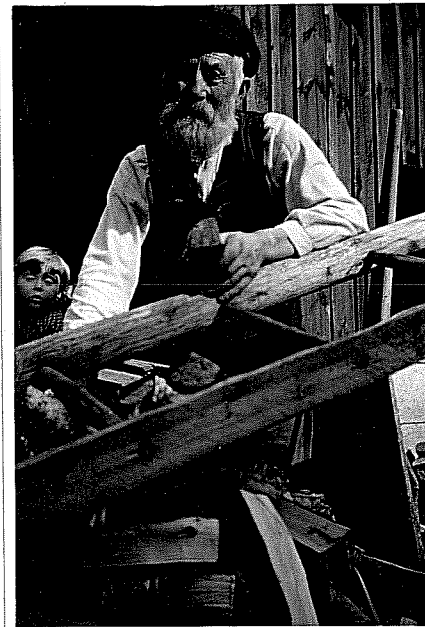
Meddel.
Nils Persson
Harastorpa skog

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5676

Landsk. Skåne
Hd. V. Göinge
Sn. Röke
By etc.

2

H.

Br.

L.

Djup

Diam.

Ägare

(Adr.)

Fotogr.
Tekn. av Lage Nilsson

År 1938

Negativ

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Bäckamannen.

På ett ställe här, som heter Tivrup, är det en källa till intill husen. Tivrup är en gård, som hör till Önnarp. Bäckamannen höll sig i den källan. Man visste således väl redan på att han fanns där. En pige var i byggghuset. Hon höll på med att byka. Bäckamannen kom dit och lade lipan på den nedre halvdörren, som var tillstängd. Den övre dörren stod öppen. När han gjorde det frågade han henne om hon hade sett så grann lipa för. Pigan, som inte var så bortkommen av sig, tog en öra ludd och slog på honom, och frågade honom om han hade känt så varm supa. Bäckamannen förs vann då med ett ljudligt plumpande ner i källan, som ligger således intill byggghuset. ~ denna källa är en av de allra bästa källor i socknen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Själuspillingar m. m.

4 Feje myr finns en plats som kallas Dödsön. Den
ligger till Önnarp by. Här skall det ligga folk begrav-
da. Både sådana som var själspillingar, dels de
som var slagna illjäl, dels de som var döda vid
snapphanefejden här. Man brukade inte be-
grava de som tagit livet av sig själva på kyrko-
gården. Man sade att dessa som var begravda på detta
ställe skulle ö hölls väsen.

Sobacken vid Önnarp, inte långt från my-
ren. Denna Sobacken hölls för att vara ett
spökeställe. Vi var som barn mycket rädda för
att vi skulle få se Högensuvan liksom många
andra spöken här vid Sobacken.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Svartkonstbok.

Här har varit en trå tre, som har haft svartkonstbok, som de haft att läsa i; jag har ju sett sådana, men jag var halvvägs räddad för de där böckerna.

Jag var på ett ställe, där de hade, där var en gubbe, som hade den, men han nyttjade den inte. En annan tog den i nyssan" & visade mig den, & sade att det var en svartkonstbok. Den var tryckt, men det var inte latinskt, det såg jag på de stora bokstäverna. Man inbillade ungdom men, att om de började läsa i dem, då var de frugna till att läsa det ihop.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Skallsökar.

Öppe i Tillsjö socken är en ställe, där det är skatter. Man har gravd där t. o. m. Men när man grävde fick man inte uttra en enda ord. Man fick fate i kopparkitteln som skallen var. En av dem som grävde kom att yttra ett ord. Då försvann kitteln, den stök ner i jorden och tog järnspettet med sig. Karlen hade nämligen satt sitt järnspett igenom öronen på kitteln.

Detta på en plats till sjöströ Tillsjö by. Allmänt all baka om detta i Tillsjö.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Vatten, som rinner mot norr.

I Humlesjö vatten som rinner åt norr. Rinner från en källa ö ner i sjön. Så snart som de bleva kranka skulle de ha det vattnet ö dricka. Jag vet många av näbarna, vilka som, som var där ö hämta vatten. Kvinnorna gingo ö hämtade det. De hade det på en flaska.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Stämman eld.

Jag kommer inte ihåg vad han hette, men ordet gick om honom, all där han gick i skogen; elden gick inte längre än han hade gård, till hans stug, som han hade gård. Elden kunde inte gå längre. Han gick ju så lycke ute ifrån elden. ~ Meddel. vet inte mer om rullen.

En, som bodde här ned i Elgult ~ men han är död för länge sedan ~ en tofs, han kunde stämman blod. Såsom om de hade huggit dem eller skurit dem eller något sådant där.

På en ö annat ställe där det bor "troel folk", de lycka inte om, om de gå förbi ö visla. De rädda det var för syndigt.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Gvingad att stå vid ett led.

Vittjön en värdig bonde, som hade sina ägor i en
lycke, ö led där den slutade - över vägen - ö sina
djur hade han gick inne på området.

Det var en som körde genom leden, ö som
inte tappade till leden. Och då måste han bliva
stående vid ledet över hela natten, utan att
kunna gå därifrån.

Den som stod för att han bodde oppe i Små-
land. Vittjön bonde hade sökt denne. Den där den
oppe i Småland den gubben, han hette Anders
Hansson.

Meddel. har själv sökt Anders Hansson en par
gångar bl. a. för sin dotter.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Fågeltro.

1-3

När ugglan skriker mycket, då betyder det oväder.

Här är många fåglar som båda regn, t. o. m. höken. När han flyger lågt, då betyder det regn. Höken finns här nu knappt mer. - När svalan flyger lågt, betyder det regn.

Det är bra att ha svalor. När en svala tager avked från stället (d. v. s. hon kommer inte igen om framtiden) då betyder det någon dags olycka. Slundom bruka de säga att det betyder eldsvåda.

Man har sagt att svalan är på sjöbollen om vintern, men det är inte sant, ty man har ju hört talas om fartyg som det har kom-

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

2
 mit stora flockar svalar, ö mår dem på masterna.

Apropå göken:

Det första man hör göken ö hangal i väster,
 det är glädje; ö i öder, det är död; i öster, betyder
 att det skall vara nådär halvt om halvt, inte rik-
 ligt bra ö inte riktigt dåligt; i norr, det går då e-
 mol en, om man t. ex. friar det året, då får
 man nej. Men man säger på flera vis. Som-
 ma säga, om man hör göken först i öder, att
 det betyder bra gröda, ö somma säga att det
 betyder döden. Men västan, det är glädan.

Skutan är så kallat en skuddesdjur.
 Där skutan är mycket ö vil va, där föres

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

3

myskel sladdar.

Vår tuppen gal miti om nallen, det är inte bra. - Också hundarna skälla om nallen, de förhinner något slag, det är inte att tvivla på.

Kräkan kan man åla strax när hon kommer om framtiden. Det är många här som ha spint kräkor. - Kräkan är härden lite miti på vintern.

De hälena på att där storkarna bo, det betyder bra. Det är gott.

ACC. N:R. 5676

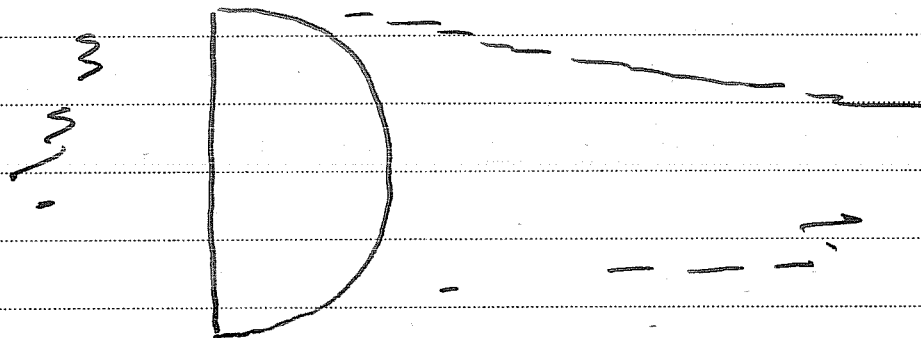
Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Månen ö väderleken.

Månen, han betyder torreväder i Kväll! ~ det gör han,
då han står rullt upp ö ner (som på teckn. nedan!).

Torreväder, vidare även, när det är en stor ring
kring månen. Och regnväder, när det är en li-
ter ring kring honom.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Regnbågen.

När regnbågen står högt, det betyder torreväder har man sagt; för då är luften tält.

När regnbågen står lågt, då betyder det regn.

Man har även brukat säga om regnbågen att han drager upp regn.

Han skulle draga upp regn ur sjöarna till molnen, men när man.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Näbbhundarna.

Näbbhundarna, det är vissa dato - jag tror där är
24 näbbhundar - om framtiden - ö de be-
kar ö vara kalla hundar. De kunna inte så vid
den tiden de skola så för deras skull.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Päskveckan

Dagarna i påskveckan kallades:

Fre måndag,

Stenkake tisdag,

Dimmel onsdag,

Skår torsdag,

Långa fredag,

Pårka lördag [jördo].

- På tisdagen skulle man ha stenkakor att äta, en sorts pannkakor. På skår torsdagen måste manakta sig väldigt nog för att skänka bort någon mjölk, "för häxorna voro ute den dagen".

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Långfredagsris.

Där fanns Nils Måns i Mala i Vankiva socken, där var
det en dräng till och jag o vi skulle passa hös-
ta o vi låg lite länge på Långfredagsmorgonen,
så de andra de var uppe redan, o då var där en
par av pigorna - den ena hon var från Fag-
hult, o var en mycket duktig piga - de kom
in till oss o drog undan dygorna o gav på
oss med en krost.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54 i Röke sn

Nötkrim.

När man gissade nötker, var det vanligt att säga "kuda eller maka [mägo]". - Annat som man sade var t. ex.:

"Jag lurar dej (med tonvikt på objektet!)."

Svar: "Jag lurar dej igen!"

~ "Hur många gånger?"

eller också sade man:

"Nöder ude!"

Den andre: "Du jude!"

~ "Hur många?"

Gissade man rätt fick man nötkerna. gissade man för litet, fick man lägga till. Gissade man för högt, fick man lägga till lika stor andelen nötker, som man gissat fel.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

"Var bor vi på?"

Man tager en annan i näsaw ö kniper al, samt frågar:

"Var bor vi på?"

"Jöstra snyttan" skall denne svara.

~ "Vad hittar hon på där?"

~ "Hon väpper ägg."

~ "Hon många kullar?"

~ "Skäpporna fulla."

~ "Vickel är mitt?"

Nu har den andre att väja på att säga: "Det sura" eller "Det söta". Säger han 'det söta', så släpper den som kniper honom i näsaw, men säger han 'det sura', så kniper han honom så förskräckligt hårt.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Skåra havre.

Vi stod mitt emot varandra i två rader med händerna i grepp om varandras parvis. De i de båda olika leden som stod mitt emot varandra höll chop med sina händer till skammars. Flickor den ena sidan; pojkar den andra sidan. Drog från ö till med händerna. Vi fylldes inte fötterna förrän vi sjungit ut visan. Sen skulle pojkarna gå förbi flickorna ö micka ö flickorna hade talats vid innan om vem som skulle ha vem. Vinkade han rätt. då fick han ta den flickan ö så gingo de från, annars fick han gå tillbaka till sin plats igen ö man fortsatte ö sjöng: "Skåra, skårahavre etc."

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

"Bära bullan"

Vi lekte "bära bullan". Höllo ihop i en ring. En av deltagarna var utanför ringen o hade något litet knyte i handen. Ringen rörde sig runt. Den som bar knutet, skulle så oförmärkt som möjligt, släppa ner det bakom ryggen på den han valde av dem som voro i ringen. Dessa skulle ha ögonen på honom o observera vad han hittade på. De fingo ej vända kroppen utan blott huvudet. Om den som han hade släppt ner den där buntan bakom inte såg det fick han sig en knuff av den som var utom ringen, när han kom igen, så att han flög in i ringen. Där fick han sedan vara inestängd o fler förvandades snart till honom.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Pantlösen.

Man blev dömd att "åka bränne till prästen". Skul-
le sättas pannan mot dörren öfver med huvud-
et ner mot golvet. Eller man blev dömd till
enklare saker. Påsom att tvätta sig, eller
kamma sig eller till att ta av sig strumpor-
na. Eller om man blev dömd att "rida
till marknad". Den som hade part att lösa,
blev då satt att rida på en "rafl" i
rummet. - Det var: så att de andra skul-
le få något att skratta öfver.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Gnilla lamma.

Två lågs oppe på en hög backe ö höllo om var-
 andra, ö så rullade de ner igenom (d. v. s.
 rullade de ner för backen). ~ Höllo varandra i
 famnen, aut-så.

ACC. N:R.

5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

Kullerbyllor nerför backe (lek).

De skulle sitta med nävarna knäppta om knä-
na, hopkrupna, i så skulle man opp på en
hög backe ö kulla ner på det viset. Och
om det var någon som släppte med händer-
na i greppet om knäna, så fick han inte
vara med längre.

ACC. N:R. 5676

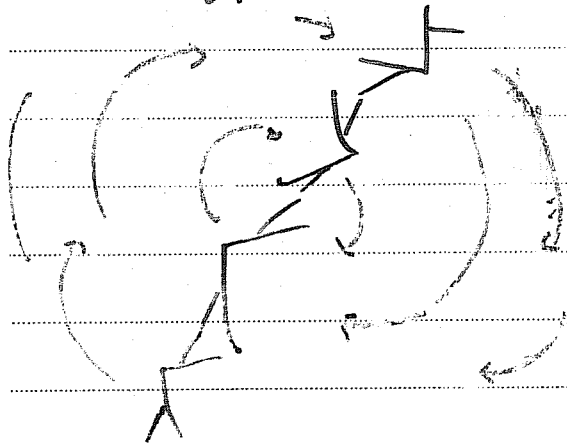
Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

Plånga rumpan.

Fyra hölls varandra i händerna. Två hölls i två ö de båda
 yllenta hölls i en annan vardera. De två närmaste vo-
 ro vända åt ett håll; de två bortesta åt samma
 andra håll. Man påte sig i rörelse mot det håll man
 var vänd ö svängde snett runt, som en visare över
 en axel. Jfr tecken. nedan!

↑ = en dagtag i leken.

Man höll på att
 svänga runt, tills
 någon blev fri från ö
 så var det inte mer.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

Stå boll.

Vi använde svampbollar att leka boll med. Sådana växte på björkarna. Svamp, som vi gjorde bollar av.

Två lag. Ett ute ö ett inne! En var liksom måstare. Han skulle stå bollen. Den som tog bollen ute "tog samtidigt den där måstarebefattningen också". Tog någon, som var ute bollen, ö slog till den som sprang, då blev det på samma sätt dennes tur att stå.

Det gick knappt att fråga ut någon mer av medalj.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

Gungor.

Iskogen ledade vi opp två träd som stod nära varandra. Där bundo vi och tømmar i var sin gren. Satte fast en sitt bräda ned till i tømmararna. Sedan hade vi en slunga [sljugo] här. En del som kunde del bra, de slungade, så att de kunde slunga runt omkring. För flickor-na fanns del slungor som var gjorda utan tømmar o med trä i stället. Och barnen voro o hade unga bokträd som voro så slitna av allt slungandet. De togo fatt i bokarna o böjde ner dem o hade dem att gunga på.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gärdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

Lek med gunga.

Man band upp två långa och tunnare högl, högl oppe i ett träd. De hängde ner mot marken på lite avstånd från varandra. Mellan nederändarna på tönarna satt man fast en sittbräda, som ibland var så stor att två kunde sitta på den. Purrade sedan brädan runt, så att tönarna började snos kring varandra. Fortsatte att snos samman repen, så långt upp man kunde. Brädan kom till slut högl oppe i luften. Man hade en regel att gå opp på när man snodde repen om varandra. Så satte man rej på brädan. Den snurrade nu runt o sänkte rej mer o mer tills repen löst sig fria från varandra. Praktiserades här i medel:s ungdom.

ACC. N:R. 5676

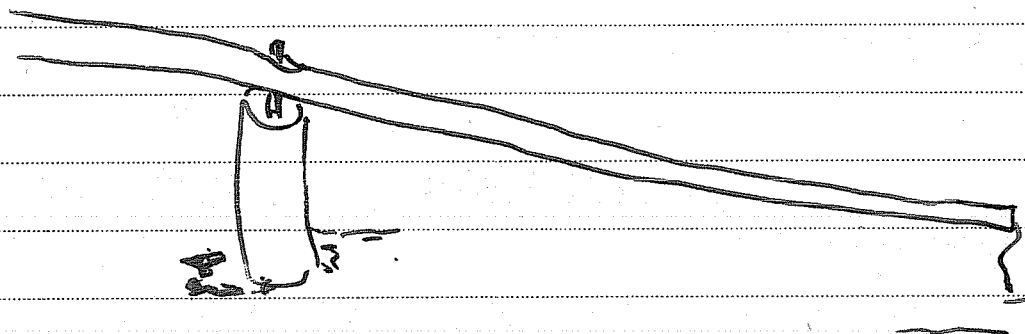
Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Snurran.
(Slek på isarna.)

1-3

En bom över en dubb i en stolpe i sjöbotten genom ett
 hål i isen. Slås ner hård. Får frysas fast ett par
 nätter. I den långa ändan på bommen, ett rep.
 som deltagarna i nöjet med en annan kunna
 hänga fast i. Ett par tre stora barn som ha

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

2
järnbreddor i sina träskor skjutte på på en annan
vid den korta ändan o springer runt o skjutte på
så att bommen går runt fast. De andra sitte
ner på huk o åka. De sitte i en lång rad. Den förste
håller i repändan. De andra hänga fast vid honom,
o håller fast vid ryggen o kläderna på varandra.
Den långa rumpen av barn svängde o slank
hit o dit på isen när en annan fick fart.

Detta annat nöje som man hade på isarna,
när meddel. var barn ~ för att inte tala om det
så vanliga slåkana ~ bestod i att man satte
fast en lång stärke o böjlig stake med dess e-
na ända någonstans på isen. Den böjdes

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

3
bakåt så långt man kunde böja den utan att bryta
den. Den var vågrätt över isen, nästan nere vid isen.
Någon fick stå sig ner på huk framom stallen,
med den där staken eller slängen bakom ryggen.
Så släppte de som hade töjst den bakåt ö den
som skulle framför åkte iväg med en förskräck-
lig fart väldigt långt ut åt isen.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

Tollabössor.

Tollabössor gjordes av furu, o det kunna de ännu.
Man vrider ut kärnan. Små pluggar gjorde man av
sådan där hård svamp, som växer på träden, eller
också papper, som man blötte o satte hårt i. Se-
dan en pinne, som vi kallade för ladde storken att
skjuta med. vi satte den mot bröstet o sedan kör-
de vi den igenom, o det emall så väldigt. Det var van-
ligt när jag var barn. I skolan fingo vi inte lov att
ha dem med oss. Tollabössorna var smala. ca tum
tjocka. Kärnan var väl ungef. en halv tum. Och
så togo vi den ungef. en halv alm länga; ju
längre vi kunde på den dess bättre var det.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

33

Vid Leipzig portar.

Jag hade en farfar som var med, då när de sköto ner Leipzig portar. Vi var fyra man, sade han. Vi hade ett stort vitt lakea. Vi skulle hålla var ö en i en hörn på lakeat, ö så skulle vi hålla opp det på postarna ö så skulle man sitta med kanonerna efter det.

Och så stod det i visan:

"Postarna föll neder som sand,
ö folket marchera på gatorna fram."

En visa med dessa ord gick mycket här, när meddel.
var barn.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Snapphanarna.

I Feje myr, en ö, som heter Femprickan. På denna gamla gravar. Med gravar menas hållov. Man anser att snapphanarna bodde i dessa hållov. Det är dem som har grävt på denna ö, för att hitta oändligt som man antar att snapphanarna grävt ner här. En heter Femprickan för att det är 5 åboar, som ha ägde till ön.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Gamla vagnar, smörjning.

Man emorde - som hånnes i samband med tjär-
tillverkningen - sina vagnar med tjära o talg.
Talgén var dyrare än tjäran, ty det fanns inte
så mycket talg. Djuren voro nämligen så magra,
så det var inte mycket talg på dem. De gamla
vagnarna med deras träaxlar kenarade o skre-
ko när man körde.

"Nu hjälpons vi åt, nu hjälpons vi åt",
sade de när det bar upp för backarna. "Var [här]
för hylla sej; var här hylla sej", sade de när
vagnen rullade i väg i nerför backarna.

På en spik på axeln under vagnen hängde
tjärspannen med smörjan.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gärdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36

Kolbränning.

1-15

Såsom tränsau var, skulle man öpp en bränna för all
bränna träkol. Än var man här o än där.

Man högg furuträd o sågade opp dem i stockar
på 3-4, men man kunde inte använda det som
var grönt. Det måste ligga om ett år, innan man
kunde ta dem. Men om där var några träd,
som var visade o fona, de var bra; dem kunde
vi ta med det samma. Såsom nu: om de hade
huggit skog här, så hade de tagit det de ville ha
o låtit det andra ligga. Då: när la vintes,
då kommo vi dit o ore sade opp. Vi fingo be-
tala lite olika för de där topparna. De togo
ju lite så mycket för topparna, men var där

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

2
då lile "skulingar" (d. v. e. vissnade bröd), då blev
det lile agnare. Nu skulle vi säga upp det i
bitar. Var där bitar, som blev omkring en aln
eller mer tjocka. Dem måste vi klyva. Brännan
hade det sagit för lång tid, innan brännan
hade bränt ner.

Vi satte upp brännan direkt på marken, ö
lade nederst två stockar, så att de andra inte
skulle komma alldeles ner till. Och sedan la-
de vi på de andra på tvärs ovanpå dessa två
undersida. Brännan blev speditig i toppen,
när vi plötkade upp den; ö sen satte vi
grenarna, som vi inte kunde hugga upp till

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

3.
stokkar, runt omkring. De stora ö tjockaste grenarna
skulle vara innerst, ö sedan de som voro smärre
utom. Vid gårdarna sätte vi dem, så brännan
blev rund där, men på långsidorna var den
rak. Den blev således lite avlång.

Viingo runt på många ställen, i många
hagar ö hade även brännor i andra sorterna. I
Villsjö var det så många brännor; jag var
också med där. Far, han brände kol alltid
om vintarna, ö jag var med då. Det var inte
mer än vi två.

Viingo bäst ihop stokarna från stora
stycken ibland. Brännorna kunde vi laga

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

4
olika höga, acleffersom vi hade mycket till. De
var gärna en 3-4 alnar, men ibland hade vi en
del som inte var mer än 2 1/2 aln. Men det gick
inte an att ha dem flata, utan de skulle va-
ra spetsiga ö höga, för annars så "hålsän-
de" de.

Sedan man hade plockat upp stö-
karna, ö såll gräsa utanför, så lade
man på "torve", som man rev upp med
fläthakar från marken. Var det mycket
hårt fruset, så blev de så förfärligt tjocka,
ö det var en förfärligt arbets att bär i-
hop dessa torvar. För de måste ju vara

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

5
lite stora. "Brinnmelen" därför när vi lade dem på
brännan! Ju, se det var inte så råkiga tjockt.
Kanske mest ett kvader. Det var samma
gånge, det var så hårt fruset så vi kunde
inte ta några stov. Så lade vi gravis
över hela brännan o sedan fick vi lägga
"grut" över hela hela brännan. Då gräv-
de vi en "grutgrav" o tog opp, men det
var ett väldigt arbete. Bunnas så behöv-
de man blott ha på lite grut, som man
kastade opp snunt på brännan, så
att det täckte, då stovorna gingo ihop o
så där.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

Men - förlåt! Innan man hade på tor-
ve ö gnet, så hade man måst tända, o där
gick en fastig hop med "kådebränne"
hitt till att tända.

Man tände i toppen, för det skulle
bränna ner för. Så de eld där nere, så
brände det för mycket; då toge det eld i
att ihopa på en gång.

Sedan det antänd hade börjat brinna
lite, när där blev då mycket värme o så-
dant där, då täckte vi.

Man skulle nu passa brännan på bästa
sätt. Vi hade stakar, som vi drog på brännan

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

42

7
med. Och när vi skulle börla ihop del på den sidan,
som röken kom från, då gingo vi upp på toppen av
brännan ö slogs ner på sidan. Vi hade en kort stige
all gå upp på brännan på.

Ät efter vad brännan brann, så var vi uppe ö
hampade ihop den. För den måste vara packad tät. An-
nan hade den börjat brinna för häftigt.

Bredvid brännan hade vi torvor ö grut att la-
ga av, när vi behövde lägga på oändl. De där tor-
vorna lade vi på med nävarna; grut hade vi
på med en skyffel.

Mera om tiden ö förhållandena, då brännan
brann, längre fram i denna skildring!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

8
Vi föreställa oss nu att brännan var her-
brunnen.

Den skulle rakas ut med grepar o järn rivor.
Så var kol, som var så stora, så vi kunde inte
ta dem med rivan utan måste ha grep. Vi
begravde vid den ena sidan, nere vid jorden. Kolen
var varm, när vi rev ut den. För den skulle hade
vi en ekvasta, som vi doppade i vatten o
sänkde på den. Vi rev ut den som strängar,
som kommo parallellt med brännan.
Den som vi hade längst bort från brännan,
var själva förändret o där det samlade vi
de andra små strängarna efterhand, o

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44

9

duggade på den med en kvastarna, när de voro för varma.

Sedan kvällen kom, måste vi täcka den kolen, som vi hade rakat ut, för det fick inte komma regn eller snö på den; den fick inte bli vil. Vi tänkte över den långa högen med grävis, o sedan måste en av oss stanna vid den öfver natten o vakta den, för den händelse att det skulle vara någon eld, som hade kommit med ut i kolen.

Så brännan hade varit ligg ännu lite kol kvar, som det var grust o bränd

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

45

10

torv i, o som vi inte hade kunnat raka ut.
Denna nerslode vi i en "holiga" stor lida
med stilt rödsnät i bollen o handlag vid
vidor hu. Det därna nerslet, det var mest
3 alnar långt. Så var vi en vid var ända,
som höll i nerslet, o så rann det fort
igenom, det däs som skulle igenom.

Man legde redan en vagn med en par oxar eller
kanke en häst o körde ut kolen till smeden, som
skulle ha dem.

Men vi skulle ju höra något om hur man ha-
de det vid brännan. Från det att man började bära
sammän o göra i ordning det man skulle bänna

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

46

11
och fram till det att man hade fått kolen färdig att säljas
åt gick det i allmänhet tre veckor, men själva brän-
ningen tog inte mer än högst en vecka, såvida man
inte hade en ovanligt stor bränna. Meddel. o hans
far arbetade tillsammans. De brukade båda två
vara vid brännan både om dagarna o nätterna.

De uppförde hyddor av granris, som de
lägo i. Granriset lades såsom två tak, en åt var-
dera sidan över en enkel stomme av stakar, hu-
vudsakligen två stakar resta erett mot varand-
ra vid vardera gaveln av hyddan. Den gaveln,
som velle från brännan fylldes i med gran-
ris den andra liksom taket, men den gavel-

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

47

12
ändan, som velle mot brännan lämnades öppen. Ut-
anför denna hade man sin eld, som man koka-
de kaffet vid, ö som tjünade att lyra om nät-
terna, så att man såg att sköta brännan vid
skenet från den.

I hyddan gjorde man sig var sitt läge av
halm, gamla sängkläder ö andra gamla klä-
der, som man tog med sig hemifrån. På dem
låg man om nätterna ö vilade, men man
sov sällan något ordentligt under hela tiden
som brännan brann, ö för den skull gick
man hela tiden liksom lite i sömne. Det var
inte utan att det var lite kallt i hyddan, ö

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

48

13

man vaknade snar, om man somnade till en
slut. Man hade själv gamla, dåliga kläder på sig.
De blev inpyrda av rök, o själv blev man
full av svart rök o sot. På det var en på sitt
sätt ganska ekigt:gt arbete, att bränna kol.

Meddel. hade ofta lite böcker med sig
i hyddan som han låg o läste i. T. ex. skol-
böcker. Naturläran tyckte han var särskilt
intressant.

Man fick mat från hemmet som hemfol-
ket bar till dem. Potatis och råg mjölsgröt!
Och så kokte man sitt kaffe och drack. Hade
var sin kopp där ope, men kaffefat hade man

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

49

14

inte några, för det behövde man inte. När man var
långt borta från hemmet ö brände, då man
t.ex. var i Vittsjö socken, hade man träffat över-
enskommelser med folk där om att de skulle koka
mal ö komma ut till dem med. Meddel. var
med om sådan här kol bränning från det han var
helt liten ~ 8-9 år gammal, ö sin sista bränna
brände han någon gång 1919 eller 20 - i kris-
ten, då emedera inte kunde få köpa kol av
dem som de brukat ha som leverantörer åren när-
mast före kris tiden.

Man kände kolen till emedan i en höstavgår,
där man lagt säckar på bollen så att den

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

50

15

skulle bli fäb. Bollen bestod ju av spjälverk. Man bred-
de ut säckarna uppåt sidorna i vagnen.

Det var alldeles en liten festlighet, när
man kom till smeden med kolen. Smeden mätte
den i ett stort trämått, o så snart han mätt ett
par mått, skulle man följa med honom in
för att ha traktering o dricka lite brännvin.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

51

Tjårbränning och ryssolja.

1-18

Tjårbränning var här ganska god och i ordnen för. Pö-
landa hade vi en, som Bergqvist hade byggt i en an-
nen junnis det här i närheten i Harsborg.

Det hade redan då förekommit innan att brän-
na tjår, men när jag var 16-17 år, gjorde Bergqvist i-
ordning den tjårbränningen, som redan Bergqvist o vi
hade ihop. Den var i ståt alphykan på Önnarp ägor.
Han hade varit trumslagare, men hade kommit i en
tidar varit olycka. Han hade nämligen ramlat av
händerna en gång o brutit höfter. Han bodde i Önnarp.

På ett sådant ställe, där man skulle bränna
tjår var det inte synnerligen värt att göra det i-
ordning. "Det kunde en fruntimmer göra."

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

52

2
Man grävde sig in i en barkslutning ö murade
med osten vid väggarna. Sedan murade man också
upp en gavel långt inne. Och här inne i den kor-
ta gången skulle man ha grytan.

En gryta, som värmades upp och ner skulle
nämligen färdig, som man skulle få fjäran ut
läggas. Det var en mycket stor järngryta. En del
ha så stora grytor, näs de lyfte, men det är inte
alla som ha grytor, som är så stora. Denna
gryta värmades på en tjock järnplåt, vilken var
rund ö lika vid som grytan var. Den var kn-
pig som en ballrik. Mitt i botten på den var det
ett hål av ungefär ett fingers grovlek ö under

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

53

3
dessa hål var det en kran, så att hålet kunde stängas
ö öppnas. Plåten oalles fast så högt över botten
i den ingrävda gängen så att det blev plats till
en järnpanna eller järnkruka under densamma.

När man skulle bränna tjära plockade man
grydan full med kådig fusved. Den måste par-
kas mycket hårt. De största av träna voro i en
liten vedträs storlek, i storlek som de vedträ man
lägger i järnspisen, men många voro mindre,
som vi hade att stoppa emellan de stora träden med.

Vi samlade till att lägga i grydan i stogen runt
omkring. Vi drog fram veden till grydan: Kärnor eller
odda bus vi fram den i stökar. Vi bröto upp kåd-

5676

ACC. N:R.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

54

4
 dubbar ö togo av dubbarna ö rötelserna. Vi hade stora vikle [væjts] - stora långa slukar. Vi högg oändes dem med yxor ö järnvägar [jærnblær], d.v. s. kilan.

När grylan var fullpackad välte vi den runt om på plåten. Veden i densamma var så hårt packad, så den kunde inte rulla ut. Så klinede man med leran runt kanten nerkring på grylan, så att där skulle bli riktigt tät. Här är flera ställen som är lera. Här är lerlag i Önnarp, ö där hade de liksom måttighet till att ta lera vilken som. Sedan vi klinede fast grylan släppte vi emellertid in lite eld i grylan, som skulle ljunka upp det lite. Sedan

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

55

5
emellertid fast gyltan ö det fide visst inte
brinna inne i den. Och så har vi fram bränne till
all elda runt omkring gyltan ö ovanpå gyl-
tan med. Broke ö björke hade vi lov att taga, ö
det där brännet som vi hade all elda med om-
kring gyltan det var så stort så en man räddade
inte med att bära fram det, för vi måste även
lägga ner det försiktigt, annars så kunde gyltan
ryka in.

Sedan höllade vi i många dagar. Till det blev
smält där inne, tills det begav att rinna ut
det där hålet. Någon måste vara vid gyltan om
nätterna. När man bara hade bränne tillräck-

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år - 54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

56

6

ligt, så kunde en sköta det. Runt grylan var det ett starkt järmband, så att den inte skulle kunna spricka.

Jag var i skogen många nätter o stötte elden. Det var roligt! Där var så många fåglar som i jingo i skogen. Det var ugglan; den hörd jag. Och hornvæn! Och på var där en som hette skogsnarren, men jag vet inte hur den "månshen" - hade jag nästan tänkt o sagt - els ut.

För tjärbrännan i skogen kom det även ungdom - pojkar o flickor från byn - o andra om kvällarna. För kvällarna är så långa på vintern. Och det var bäst att bränna tjära på vintern. o vi höll på med det mest då, för det var minst risk för skogeldar då i

5676

ACC. N:R.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

57

7
skogen då. På det var anordnad en fest i bland vid tjär-
brännan. Det var den som hade brännvin med sig o
ibland dansade vi där också. Det hörde till att det skul-
le vara lite festligt vid tjärbrännan, men inte sista da-
gen; då hade vi så mycket att göra.

Den lilla pannan, som stod under plåten, hade
ett rätt långt skaft. Den hade man att laga ut, när
den var full. Så tände man den på en sparr. Meddel.
skulle kunna tro att det blev ändå till en 20 liter
tjäre av en bränning. Man tände sedan tjären i brä-
tunnor, som väl ofta hade varit begagnade till
annat ändamål - t.ex. till att ha brännvin i,
innan. Tunnan hämtades på platsen av den som

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gärdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

58

man talat vid att köra den till staden där den sål-
des.

Jag tror nog att det tog lite mer än en vecka
innan det hade emäkt. Det herrade ju orosn
på om det var redigt färd. Det kunde taga lite
blika lång tid.

Sållan var det någon som köpte något vida
tjänar oss här hemma. Det var bara lite granna
de använde den lite till att tjäna sina vagnar
öredskap med. Och även då de skulle röd-
färga, så skulle de ha lite tjäna ibland, för att
skulle bli ständigt i gäse. Man använde vagnar och
som hade bräxeln! med tjäna l. lite lugg i tjäna

*) Rättelse:
Man tjäna
inte några
vagnar öred.
skap på den
här tiden.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~ 54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

59

9
Sedan aut hade smält ö det inte rann mer. På fick
man välla opp grylan ö riva ur kolen ö packa
grylan igen.

Det var bara små kol. Men det var så väldigt
bra. Jag tror knappast där var något kol, som
var mer än ett tum i glom-hår ring, men
de var så rena ö granna ö blanka. Dessa kol
fick vi mycket för. Bergkristoälde den fin en
smed i en stad. Det var inte någon av smederna
här som hade råd att köpa sådan kol.

Bergkrist skulle vara ledare av hela arbetet.
Han var med och arbetade ö sade hur aut skul-
le göras. Sedan drog han försorg om att den

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

60

10

blev såld, tjäran. Del sålde all man köpte den på apoteket, men del var nog sådana som byggde ö sådana som tjärade skepp som köpte. Den köptes på Malmö ö på Lund ö på Hålsingborg. Hålsingborg var det mycket vanligt att köra till.

Vi fingo utdelningen av Bergkvist, och han var mycket rättvis ö regäll.

Meddel. har just inte fast sig mycket vid vad man fick för tjäran eller vad den tog vägen, och han minns inte något om priser ö avsättning, men om tillvägagångssättet i övrigt en ausenlig del.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gardby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

61

11

Man brände även på dessa samma oäls som
tjänar även rypsolja.

Rypsoljan brändes av björk näver, som
reos av på björkarna. Vi gingo runt över stora
områden i skogen öbero av näver. Det var
mycket värmt att få näver så att man fick en
gryta full än att få en gryta med tjärved.
Vi fingo ta av de grannaste, slita träden.
Då gick det bäst att få av. Näverna brann
de ö gick bäst att riva av på fram tiden.

Vi klättrade upp i träden ö hade en
kniv som vi skar snitt ner i stammen med,
ö reos sedan av stora skytten, som vi kastade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

62

12

ner från backen, ö sedan bara därifrån i sårkan. Det
var blott det yttersta skiktet av näverna, som dugde att
bränna rypsolja av. Här var så för förligt många
björkar, som stod sedan ö var halvfärdiga.

Vi packade näverna mycket hårt i grytan.
Vi beade ut vart stycke för sig, så det måste ligga
tätt.

Sedan till gick bränningen på samma
sätt som då man brände tjäsa. Rypsolja
gick nästan lika fortare all förädig. För
så hade rypsolja lika här all ge kreaturen
som med. en. Bättre all jag, inte all vad
den skulle vara till. Över rypsolja brände vi

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54; Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

63

13

många lunnor. Den hördes liu städerna o sådes
på samma sätt som fjäran. Men det var be-
synn ligt med de där huskarna, som hördes o sål-
de nyporljan, de luktade som bara nyporljan o de
som sådes fjära, de luktade som bara fjära. Det
var folk här i socknen, som hade så de kunde
höra, som å togo sig att höra o säga. En sådan
resa den varade för det mesta i en vecka. De ha-
de mat med sig i mesar [majsor]. Långa skinn-
påsar. Med fläsk, får kött, bröd m. m. Och så glöm-
de de visst inte litern [litron]. Fäskhöti det
var det mesta sul de hörd. då de hörd
sådana där luss. Och så bröd. Lurt, grovt

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

64

14

bröd. - Jag var ö luckade opp ett led vid vägen.
 när jag var barn, ö där var en från Tittjö socken,
 som hette Per-Anders. Jon. Han körde resor herit
 ställen ö sålde brödes ö dylikt. Han gav mig en
 halv kaka bröd, ö jag blev så väldigt glad för vi
 voro fulliga. Ju, jag fick många matar där
 vid det där le det. Och där står de vanligt vis
 av ett stycke för hätt åt mig med. Det var stora
 stycken de sturs. Det var inte mycket om de
 hudd. Det användes inte så mycket i matbäckarna.

På tal om tjärbrännan måste det även nämnas att
 man hade en liten hylla byggd utanför platsen, där
 man brände. Till skydd mot bläst ö regn ö snö. Den

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
 Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
 Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

65

15

hade tre väggar ö tak, samt var öppen mot elden. I hyllan var det ett litet bord på fyra pålar som var nedslagna i jorden samt en bänk att sitta på. Den som var ö passade elden hade lite mat med sig i hyllan ö han hade en kaffe panna, som han kokte kaffe i vid en liten håla på platsen, där han hade en trefötting av järn att ställa pannan på.

Meddel. var med här vid deras tjärbränna i Önnarp ö hjälpte till, tills dess att han gav sig ut att tjäna

Om hur man hade det vid tjärbrännan i Önnarp så har vi intet, ty man hade inte nå-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

66

16
god all göra med dem som hade den, säges han. och
var emellertid en annan knekt - meddel. brot av
han hette Götrik - som hade startat tjärbrän-
ningen i slavarösp.

Några personer i socknen förutle sig en gång
på att de skulle bränna tjära på ett annat
sätt. De skulle inte ha någon järngryta, utan de
gjorde bottenen tät med "grud" och lera. Lade
på kåved ö byggde sedan över kåveden med
mera grud och lera, och kölnade, men det
gick inte bra, ty botten ö ugnen som de ha-
de byggt drack upp så förfärligt mycket tjära,
så de kölnade i ett par dagar innan det

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år -54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

67

17
mann fram en enda droppe. Det var här oppe i Glar-
narstorp. Det var en gammal man som hette Dränga-
Benglen, som skulle bränna tjära här. Men det
blev inte till något. Det blev inte bra. Ja, de brän-
de ju lite tjära, det gjorde de; men det blev aldrig
tjära.

Gropen var kanske en 3 alnar, ö hällde ö
så skulle tjäran rinna ner till den ena ändan,
så det skulle rinna ner igenom allt ihop. Den var
2 1/2 eller 3 alnar bred.

Han hade varit oppe i Småland mycket
Dränga-Benglen ö skogad där, ö så hade han väl
antagligen sett det där, ö så skulle han göra likn

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

68

18

dant. Men det blev inte bra. Den där lerugnen de gjorde, den sprack för dem. Men då blev mycket kol i deras tjäbrännor, o stora kol med.

Meddel: e far o Bergkvist hölls på sedan under åren efter det att meddel. givit sig ut att tjäna. Men sen blev sist så brännade de bara ryssolja. De hade små pojkar o fruntimmer all gå o samla häver åt sig, o de var gladda för att tjäna några skilling, så de luss ihop stora bördor, som de var ute i skogarna o blev av.

ACC. N:R. 5676

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Västra Göinge Adress: Gårdby
Socken: Röke Berättat av: Nils Persson
Uppteckningsår: 1938 Född år ~54 i Röke sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

69

Gamla smällugnar för sjömaln.

Man har någon gång kiverkat järn här. De kalla det järnmaln, som de skola ha tagit i kärren. Det var två oålana ställen här på min egendom ö ett ställe till var det på min nabo i Klaraberg. Jag odlade upp till åker på stället där de voro ö på samma sätt gjorde min nabo.

De där "städerna" bestod av gräden som var lagd i fyrkanter. Kanterna var inte så höga ovan jorden och sidorna var omkr. 3 alnar. De voro lite längre än vad bredden var. Grädenarna voro släta mot invidan. Men där var inte något varken loft eller golv. Somma av städerna voro djupa ner i jorden. Men somna voro inte så djupa!

Skriv endast på denna sida!